

Острог – єпархіальний центр Волині

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Двісті двадцять років тому – 16 (27) жовтня 1799 р. – була створена самостійна Волинсько-Житомирська православна єпархія, до складу якої ввійшли всі території Волинської губернії, у 1793 і 1795 рр. приєднані до Російської імперії після другого і третього поділів Речі Посполитої. Незважаючи на назву єпархії і титул її правлячого архієрея (єпископ Волинський і Житомирський), центром нової церковно-адміністративної одиниці став наш Острог, а резиденцією архієрея – Острозький Преображенський монастир (колись єзуїтський) (**нижче фото**).

З 1793 р. православне населення Волині належало до Мінської, Ізяславської і Брацлавської єпархії, з 1795 р. іменованої Мінською і Волинською. 12 (23) квітня 1795 р. у складі Мінської єпархії був утворений Житомирський вікаріат із резиденцією вікарного єпископа у тому ж монастирі в Острозі. Вікарієм православних Волині з титулом єпископа Житомирського був призначений **Варлаам (Григорій Шишацький)** (**верхнє фото**) – уродженець Лівобереж-

ної України, що до того обіймав низку викладацьких і ректорських посад у духовних навчальних закладах і настоятельських – у монастирях.

Масовий перехід волинян із греко-католицької церкви в православ'я (коли добровільне, коли зі залученням військово-поліцейських засобів імперії) зумовив реорганізацію Житомирського вікаріату в самостійну Волинсько-Житомирську єпархію, яку очолив той же єпископ Варлаам Шишацький. Головна його просвітницька заслуга – відкриття у мурах поезуїтського монастиря у травні 1796 р. Волинської духовної семінарії – навчального закладу, який за 120-річчя своєї діяльності (а після Острога він працював по чергово в Ганнополі, Кременці та Житомирі) підготував тисячі священників, а також випустив немало майбутніх шкільних і університетських педагогів, науковців, урядовців, а особливо медиків.

Варлаам Шишацький 1805 р. був переведений з Острога на архієрейську кафедру у Могильов в Білорусі, а 1808 р. його підвищили до сану архієпископа. 1812 р. після вступу французьких військ у Могильов на Дніпрі владика присягнув Наполеону й велів підлеглому духовенству поминати імператора французів і його дружину і спадкоємця престолу в усіх православних храмах своєї єпархії. Після повернення росіян свої дії він пояснював прагненням врятувати храми та їхніх парафіян (справді, за французів місто

не зазнало жодних спустошень). Деякі історики припускають: що архієпископ Варлаам був переконаний, що Російська імперія назавжди втратила Білорусь, а згодом утратить і Правобережну Україну (Волинь, Поділля, Київщину), тож він сподівався очолити православну ієрархію на цих землях після великих змін на Сході Європи. Як би там не було, у результаті владика Варлаам був позбавлений архієрейського сану, священства, орденів і помер простим монахом, уже осліплим, в ув'язненні одного з чернігівських монастирів.

Після Варлаама Шишацького волинську єпископську кафедру в Острозі по чергово посідали два єпископи українського походження – Даниїл (Натток-Михайловський) і Стефан (Романовський). Жахлива пожежа 1821 р. незворотно пошкодила будівлі Острозького Преображенського монастиря, тож невдовзі Острог перестав бути як єпархіальним центром Волині, так і осідком її духовної семінарії. ■

